

Л. А. Ольховик
к.ю.н., доц.

СПОСОБИ ПРИПИНЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ

В умовах повномасштабного вторгнення росії на територію суверенної держави Україна, а особливо активізації діяльності Територіальних центрів комплектування та бусифікації чоловіків призовного віку активніше стала обговорюватися проблема припинення громадянства України. Набули актуальності такі питання: підстави, особливості, форми, способи припинення громадянства України. Дослідженням даної проблематики займалися такі науковці: О. І. Радченко вивчав анулювання громадянства, М. І. Суржинський досліджував правове регулювання припинення громадянства, І. Софінська аналізувала позбавлення громадянства, Ю. М. Могила опрацьовував питання реформування інституту припинення громадянства в Україні, Т. В. Жалій цікавився порівняльним аспектом припинення громадянства, Д. А. Селіхов розглядав доцільність позбавлення громадянства за вчинення злочинів проти держави, Г. А. Волошкевич розмірковував щодо проблемних питань запровадження інституту позбавлення громадянства. Дана робота має на меті проаналізувати способи припинення громадянства України.

Закон України Про Громадянство України у статті 17 розглядає підстави припинення громадянства України.

Громадянство України припиняється:

- 1) внаслідок виходу з громадянства України;
- 2) внаслідок втрати громадянства України;
- 3) за підставами, передбаченими міжнародними договорами України [1, ст. 17].

Європейська конвенція про громадянство 1997 р. (далі – ЄКГ) як результат кодифікації міжнародного звичаєвого права щодо громадянства передбачає такі способи припинення громадянства особи:

- втрата громадянства *ex lege* або з ініціативи держави – учасниці ЄКГ (ст. 7);
- із власної ініціативи (фактично йдеться про вихід особи з громадянства чи відмову від нього, ст. 8) [2].

Вихід із громадянства України здійснюється якщо громадянин України, який відповідно до чинного законодавства України є таким, що постійно проживає за кордоном, може вийти з громадянства України за його клопотанням. Слід звернути увагу, що вихід із громадянства України здійснюється людиною добровільно, за власною ініціативою. Вихід із громадянства України не допускається, якщо особі, яка клопоче про вихід з громадянства України, в Україні повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або стосовно якої в Україні є обвинувальний вирок суду, що набрав законної сили і підлягає виконанню [1, ст. 18].

Щоб розпочати процедуру виходу, необхідно виконати кілька важливих умов. По-перше, особа повинна вже мати інше громадянство або документ, який підтверджує можливість його набуття після виходу з українського. Без такого підтвердження вихід з громадянства не допускається.

По-друге, не допускається вихід із громадянства для осіб, щодо яких в Україні порушено кримінальне провадження або винесено обвинувальний вирок, що набрав законної сили. Це обмеження запобігає уникненню кримінальної відповідальності шляхом зміни громадянського статусу. Датою припинення громадянства України у випадках, передбачених цією статтею, є дата видання відповідного Указу Президента України.

Отже, вихід з громадянства України здійснюється на добровільній основі людиною, яка постійно проживає за кордоном, в іншій країні.

Ще одним способом добровільного припинення громадянства є відмова. Відмова застосовується у випадку коли людина проживає у державі, за умови що вона вже набула громадянство іншої держави, або має його набуту у майбутньому і не стане апатридом.

Закон України Про громадянство України передбачає лише один спосіб добровільного припинення громадянства – вихід. Пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 17 закону, та внести туди відмову як спосіб добровільного припинення громадянства людиною яка проживає у державі, але вже отримала громадянство іншої держави, або має намір це зробити.

Підставами для втрати громадянства України є:

1) добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття.

Добровільним набуттям громадянства іншої держави вважаються всі випадки, коли громадянин України для набуття громадянства іншої держави повинен був звертатися із заявою чи клопотанням про таке набуття відповідно до порядку, встановленого національним законодавством держави, громадянство якої набуто;

2) набуття особою громадянства України на підставі статті 9 цього Закону внаслідок обману, свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів, у тому числі невиконання зобов'язань, взятих особою в зобов'язанні припинити іноземне громадянство, у зобов'язанні про складання іспитів з основ Конституції України, історії України та на рівень володіння державною мовою;

3) добровільний вступ на військову службу іншої держави, яка відповідно до законодавства цієї держави не є військовим обов'язком чи альтернативною (невійськовою) службою [1, ст. 19].

Датою припинення громадянства України у випадках, передбачених цією статтею, є дата видання відповідного указу Президента України.

Ст. 25 Конституції закріплює положення згідно з яким громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами

[3, ст. 25]. Проте, президент України Володимир Зеленський вніс до парламенту законопроект, в якому, зокрема, прописані підстави для позбавлення українського громадянства. Зеленський пропонує позбавляти громадянства за тероризм і участь у війні на боці РФ. Згідно з нормами законопроекту, **підставами для втрати громадянства (тут слід звернути увагу на те, що це не втрата громадянства, а позбавлення, тобто в законопроекті є неточність) є:**

- добровільне набуття громадянства країни-агресора, держави-окупанта;
- добровільне набуття громадянства держави, не включеної до переліку країн, чиї громадяни у спрощеному порядку можуть набути українське громадянство, за умови досягнення повноліття;
- використання повнолітнім громадянином України паспорту іноземної держави, що створює загрозу національній безпеці або інтересам України;
- отримання громадянства України внаслідок надання неправдивих відомостей, підроблених документів або приховування істотного факту, який би завадив отриманню громадянства;
- не припинення іноземного громадянства або людина не виконала зобов'язання щодо складання іспитів з основ Конституції України, історії України та за рівнем володіння українською мовою;
- проходження громадянином військової служби за контрактом у державі-агресорі або державі-окупанті;
- засудження в Україні за злочини проти національної безпеки та міжнародного правопорядку, або за вчинення терористичного акту;
- участь в агресії проти України у складі збройних формувань держави-агресора, держави-окупанта або держави, яка перебуває у збройному конфлікті з Україною, або сприяння вчиненню збройної агресії проти України.

Датою припинення громадянства України є дата видання відповідного указу президента.

В ситуації що склалася в країні даний крок президента цілком виправданий, але тоді треба внести відповідні зміни до конституції.

Денатуралізація, як спосіб припинення громадянства для осіб, що набули громадянства шляхом натуралізації – це «результат

поведінки особи, яка завдає серйозну шкоду життєво важливим інтересам держави-учасниці; якщо під час неповноліття дитини встановлено, що визначені у внутрішньодержавному праві умови, які дозволили їй набутти *ex lege* громадянства держави-учасниці, більше не виконуються» [4, ст. 75].

«Скасування набуття громадянства, представляє собою акт компетентного органу, який скасовує саме набуття особою громадянства (незалежно від часу) і така особа вважається такою, яка ніколи не була громадянином цієї держави. Відповідно до ст. 21 Закону України Про громадянство України Рішення про оформлення набуття громадянства України скасовується, якщо особа набула громадянство України відповідно до статей 7, 8, 10–13, 15 цього Закону внаслідок подання неправдивих відомостей або фальшивих документів, приховування особою будь-якого суттєвого факту, за наявності якого особа не може набутти громадянство України.» [4, ст. 75]. Отже, скасування не можна розглядати як спосіб припинення громадянства, бо це дія компетентного органу, що скасовує актовий запис, як результат втрати громадянства.

Деякі дослідники розглядають як спосіб припинення громадянства анулювання громадянства особи. «Воно передбачає одностороннє припинення її політико-правового зв'язку з державою за ініціативою останньої внаслідок вчинення особою певних агресивних дій, що ставлять під загрозу конституційний лад і стабільність основних державних інституцій та погіршують стан гарантування національної безпеки держави. Особливістю нового інституту має стати чітко визначене, обмежене коло фізичних осіб-учасників конституційно-правових відносин, щодо яких його може бути застосовано. Такими суб'єктами, на нашу думку, можуть виступати виключно натуралізовані громадяни країни, при цьому термін перебування у громадянстві країни до уваги братися не повинен.» [5, ст. 57]. Не можемо погодитись з думкою цих науковців, бо тлумачний словник української мови визначає слово анулювати як скасовувати, визнавати що-небудь недійсним [6], тобто слова анулювати і скасувати синоніми. І представляє собою дію компетентного органу, який скасовує відповідний актовий запис.

Отже, в результаті проведеного дослідження можемо виділити такі способи припинення громадянства: вихід; відмова; втрата;

денатуралізація; позбавлення громадянства. Пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 17 закону, та внести туди відмову як спосіб добровільного припинення громадянства людиною яка проживає у державі, але вже отримала громадянство іншої держави, або має намір це зробити та денатуралізацію як примусове припинення громадянства. Внести зміни до Конституції щодо позбавлення громадянства, у разі якщо цей законопроект буде подаватись на обговорення Верховній Раді.

Список використаної літератури

1. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III, поточна редакція від 25.08.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004#Text
2. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004#Text
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004#Text
4. Софінська І. Позбавлення громадянства: дилема чи проблема – феномен. Право України. 2023. № 3. с. 72–86. URL: [sofinska_i._pozbyavlennya_gromadyanstva_2023.pdf](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004#Text)
5. Радченко О. І. Анулювання громадянства: зміст та перспективи запровадження в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 56–58. URL: http://pap.in.ua/4_2016/16.pdf.
6. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovyk.ua/index.php>